

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կես տարվան 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպեկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлисъ, Редакция „Мшакъ“.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.
Տ է Լ է Ֆ օ Ն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերէն)

Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Ցայտարարութիւնների համար վճարում են
խրաբանիւր բառին 2 կոպեկ.
Տ է Լ է Ֆ օ Ն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾԻՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՎԱՅ 1899 ԹԻՒԿԱՆԻ

ՄՇԱԿ

(27-րդ ՏԱՐԻ)

ԴՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԴՐԻ

«ՄՇԱԿԸ» ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԻ ՆՈՅՆ ՊՐՕԳՐԱՄՄՈՎ ԵՒ ՆՈՅՆ ՈՒՂՈՒԹԱՄԱՐ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒՆԸ. «Մշակ» տարեկան գինը 10 ռուբլի է, տասն և մէկ և տասն ամսվանը՝ 9 ռ., ինն և ութ ամսվանը՝ 8 ռ., եօթ ամսվանը՝ 7 ռ., վեց ամսվանը՝ 6 ռ., հինգ ամսվանը՝ 5 ռ., չորս ամսվանը՝ 4 ռ., երեք ամսվանը՝ 3 ռ., երկու ամսվանը՝ 2 ռ. և մի ամսվանը՝ 1 ռուբլի: ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՆԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Ամբիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն տարեկան 6 զոլլար, և քաղաքի բաժանորդները՝ 30 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 ռուբլի:

«ՄՇԱԿԻՆ» գրվել կարելի է ԽՐԱԿԱՐԱՏԱՆԸ (Բաղրամյան և Բարսեղյան փողոցների անկիւն): Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներէն «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար, և առհասարակ նամակներ և ծրարներ ուղարկելու, պէտք է գրելով հետևեալ հասցեով. ТИФЛИСЪ, Редакция „МШАКЪ“; իսկ արտասահմանից՝ ТИФЛИС, Rédaction du journal arménien „MSCHAK“.

Ցայտարարութիւններ ընդունվում են բոլոր լեզուներով:

Ա Պ Ա Ռ Ի Կ Բ Ա Ժ Ա Ն Ո Ր Դ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ն Զ Է Ը Ն Դ Ո Ւ Ն Վ Ո Ւ Մ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կախարդական ոյժը. Կրթութիւնը Թիֆլիսի արեւելեան դպրոցների մէջ. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Արարիկայից. Նամակ Գարաշիւղից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր. ԱՐՏԱՐԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր. ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. ՀՆՈՒԱԳՐՈՒՆԵՐ. ՑԱՔՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Գաւառական և նահանգական ինքնավարութիւն:

ԿԱՌԱՐԻԱԿԱՆ ՈՅԺԸ

Նայելով միջազգային կեանքին, որ գնալով տեղադրւում եւ ընդունւում, մենք տեսնում ենք շատ զարմանալի օրինակներ, որոնք ցոյց են տալիս, թէ միայն թնդաւնութիւնը ու զրահակիր նաւերը չեն բաղաձայնակրթ մարդկութեան առաջ նոր նշանակութիւններ, ազգայնութիւնների ասպարէզ բաց անում: Կայ այդ ահաւոր գործիքներ:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳԱՌԱՐԻԱԿԱՆ ԵՒ ՆԱՀԱՆԳԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մայրաքաղաքի լրագրիւնը մի քանի շաբաթ առաջ հաղորդեցին, որ ներքին գործերի միւնիստրութեան մէջ արդէն մշակված է Աստրախանի և Տիֆլիսի Կովկասի նահանգներում մտցնելի զեմստովոյի նախագիծը: Թէ ինչ չափով կը տարբերվէր Կովկասի ապագայ զեմստովոյ Ռուսաստանի ներքին նահանգներում այժմ գոյութիւն ունեցող նոյնանուն հիմնարկութիւններից և որքանով առաջին մէջ կը գործադրվեն ընտրողական և ժողովրդական ինքնավարութեան սկզբունքները, այդ անհնար է սկզբից գուշակել: Բայց ինչ էլ որ լինի, դա այնպիսի մի ձեռնարկութիւն է, որի իրագործումը կարող է բոլորովին մի նոր զարգացում տեսնել Կովկասի հասարակական կեանքի պատմութեան մէջ: Եւ այդ երկրի մտածող և ղեկավարող շրջանները անմիջական պարտականութիւնն է աշխատել և ամեն ջանք գործադրել, որպէս զի այդ օգտաբեր հիմնարկութիւնը օր առօրէն մտցնելի և հարաւային Կովկասում:

Զափաղանցութիւն չի լինի սակայն, որ հայ ընթերցող հասարակութեան ահագին մեծամասնութիւնը բոլորովին գաղափար չունի կամ չատ

րի ետեւում մի անբերեղծ ոյժ է դառնում, որ հայ գաղանկը, որ թնդաւնութիւնի ու մարտնչական տէր բոլոր ազգերը հաւասար ազդեցութեամբ ճանապարհ չեն բաց անում իրանց նաւադրական ուժը համար: Այդ ոյժը կուտակուեցան այն զարգացումն է, որ արեւելքում թեւեւ այն աստիճանն է, որին հասել է այս կամ այն ազգը: Ամբիկայի սոցիալական պատերազմը վերին աստիճանի խոշոր, պերճալիս փառերով ցոյց տուեց, թէ ինչքան կարող է անել բարոյական ոյժը, նա բայ արաւ մարդկութեան աչքը և մի անգամ ևս հաստատեց, որ ազգերի հեղինակութիւնը թնդաւնութիւններով չէ կարելի պահպանել, որ քաղաքակրթութեան առաջ ունիւ է նոյն իսկ ամենհին ոյժը:

Այդ մեծ դասից յետոյ լոյս ընկաւ Յաւորարկ հարցը, որ միանման տպաւորութիւն թողեց ինքնաձանաչութեան հասած

չնչին ու մութ տեղեկութիւններ ունի գաւառական և նահանգական ինքնավարութեան մասին, որ 1864 թվականից սկսած գոյութիւն ունի Ռուսաստանում և իրաւամբ համարվում է մի բարեբար և ուժեղ գործուն ժողովրդական կեանքի առաջադիմութեան և ժողովրդի հասարակական և քաղաքական կրթութեան գործում: Ներկայ յօդուածին նպատակն է ծանօթացնել հայ հասարակութեան ընդհանուր գծերով զեմստովոյի հիմնարկութեան կազմի և նրան ղեկավարող սկզբունքների հետ:

34 տարի է արդէն, որ զեմստովոյ գոյութիւն ունի Ռուսաստանի ներքին նահանգներում և նրա ծնած բարեբար հետեւները՝ գաւառի հասարակութեան տնտեսական և մտաւոր կեանքում, փայլուն կերպով ապացուցանում են, թէ որքան կարեւոր և ուժեղ գործն է նա: Զեմստովոյի հիմնարկութիւնները, կոչված լինելով գլխաւորապէս նպատակաւ ժողովրդի տնտեսական պահանջների իրագործման, իրանց գործունէութեան սահմանները մէջ ընդգրկում են նաև դաւառի հասարակական կեանքի համարեա բոլոր կողմերը—ճանապարհների հաղորդակցութիւնը, ժողովրդի առողջապահութիւնը, նրա մատակարարութիւնը, կրթութիւնը, վիճակագրութիւնը... այդ բոլորը հաւասարապէս մտնում են զեմստովոյի իրաւաստութեան սահմանների մէջ և նրա մշտական հոգածութեան առարկան են կազմում: Եթէ այսօր Ռուսաստանում ժողովրդական կրթութիւնը գտնվում է համեմատաբար աւելի բարձր վիճակում մէջ, եթէ օրէցօր աճում է ներքին

ազգերի վրա: Յրանսին, օրինակ, հասկացաւ, որ իր կրած ծանր պարտութեան պատճառները թնդաւնութիւնի սխառմի, զրահակիր նաւերի պակասութեան մէջ չը պէտք է որոնել, այլ ֆրանսիական դպրոցի կազմակերպութեան, ֆրանսիական կրթութեան պայմանների մէջ: Միայն անգլիական և ֆրանսիական նաւերի թիւի տարբերութիւնը չէր հարց մտնողը. հանդէս եկաւ և այն դերազանցութիւնը, որ ունի անգլիական քաղաքակրթութիւնը: Այժմ միայն այն ձեռքերը չեն, որոնք ուղղում են թնդաւնութիւնի բերանը. յաղթանակում է այն ոյժը, որի տարրերը կազմում են զիւտութեան զարգացումը, ազգային առողջ մարմինը, ազատութիւնը, ձեռնարկող ոգին:

Ֆրանսիան 1870 թվին խրոտարար յարձակեց Գերմանիայի վրա, հաւատացած լինելով, որ Կրիմում, Մաջէնտայի և Սուլթանիայի մօտ հայկին մկրտութիւն տալուց իր զօրքերը մի ամուսն կը նուաճեն թշնամու ամբողջ երկիրը: Բայց մի ամուսն կը չըլլար զարհուրելի պարտութիւններ կրեց, իսլամաւարկեց և ապա միայն հասկացաւ, որ իրան յաղթող գերմանական ժողովրդական զարդի ուսուցիչն էր: Այդ դասից խրատվելով, նա ինչն էլ վերականգնեց իր կրթութեան սխառմի: Բայց այժմ, Անգլիայի հետ ունեցած ընդհարման ժամանակ, դարձեալ հասկացաւ զառն օրինակով, որ եղածը բաւական չէ, որ, չը նայած բոլոր ջանքերին, Եւրոպայում կան ազգեր, որոնցից ինքը յետ է մնացել:

Վերջին ժամանակներս ֆրանսիացիները մի գովելի եռանդով սկսել են ինքնաքննադատութիւն: Առումնականները, հրապարակաստները, մասնագէտները վերլուծում են ֆրանսիական կեանքը, անողորմ կրիտիկայ են նկատելում և գտնում են այն խոցերը, որոնք ոչնչացնում են ազգի կենսունակ ոյժերը, թուլացնում են նրան: Ամենքը գալիս են այն եզրակացութեան, որ Ֆրանսիայի արտաքին անաշդողութիւնները ներքին կեանքի պակասութիւններից են բխում: Ուստի և առաջարկում են բազմաթիւ միջոցներ, որոնց նպատակը մի է նոյն է—զարկ տալ կրթութեան, առաջադիմութեան, ազատութեան: Եւ այսպէս անում է այն Ֆրանսիան, որ ներկայա-

նահանգներում ժողովրդական զարգացման, զրահակման ու ընթերցանանքի թիւը, ռուս ժողովրդը այդ բոլորի համար պարտական է մեծ մասամբ գաւառներում գործադրվող ինքնավարութեան: Զեմստովոյի շուրջն են խմբված այսօր գաւառի բոլոր ինտելիգենտ և առաջադէմ ոյժերը. մարդիկ՝ որոնք մաքուր և անկեղծ գաղափարներով նուիրված են ազգային և տղէտ դիւրացու շահերին: Բայց նրանից, որ զեմստովոյ խմբում, կապում է գաւառական ցրված, գործելու ընդունակ ոյժերին՝ ազատելով նրանց գաւառական մեղած կեանքի թմբեցող միջոցաւորից, նա կենտրոններէն էլ ըստ էության գաւառը նորանոր գործունեայ թարմ ոյժեր,—զեմստովոյի բժիշկները, ուսուցիչները, ուսուցչուհիները այսօր այն հպեցած գործիչներն են, որոնք ցրված լայնածաւալ պետութեան ընդարձակ գաւառներում, լոյս և գիտութիւնն են տարածում տղիտութեան և տնտեսական ճգնաժամների մէջ տառապող թշուառ դիւրացու կեանքում:

Զեմստովոյի ինքնավարութիւնը, ինչպէս և ուրիշ բազմաթիւ, կարեւոր բարեփոխումները, անմիջական ծնողն էր այն ազատարար հրովարտակի, որ 1861 թվականի փետրվարի 19-ից սկսած մի նոր զարգացում բացեց ռուսաց կուլտուրայի և նրա հասարակական կեանքի պայմանների զարգացման գործում: 60-ական թվականները ռուս կեանքի պատմութեան համար մի ժամանակավիճից է, որը մինչև այժմ դեռ մշտական սկզբնութեան աղբիւր է ամեն մի ինտելիգենտ ռուսի համար: Այդ այն ան-

ցնում է մի պատերազմական ահագին բանակ, որ կարող է դաշտ հանել 21/2 միլիոն զօրք, որի նաւատորմը առաջինն է Անգլիայից յետոյ:

Պարզ չէ, ուրեմն, թէ ի՞նչով են զօրեղ ազգերը, թէ ի՞նչն է այն կախարդական ոյժը, որ տալիս է նրանց համաշխարհային տիրապետութեան կարողութիւն, դարձնում է անընկճելի, կենսունակ...

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ ԹԻՐԻՔԻԱՅԻ ԱՐԵՎԵԼԵԱՆ ԳԱՌԱՐԻՆԵՐԻ ՄԷՋ

Ցանաւեայ պաշտօնավարութեան բերմամբ, առիթ ունեցած եմ ուսումնասիրելու արեւելեան Թուրքիոյ արեւելեան 4 նահանգներու. Հայոց կրթական վիճակը և տեսած արդիւնքն այն եզրակացութեան եմ յանդիման թէ՛ կրթական տեսակետով՝ այդ նահանգներու մէջ առաջին տեղը կը զբաւէ իրաւամբ Թարբուզ, ապա կարգաւ կուգան Երզրում, Պիլլիս և Տիարպէքլի:

Թարբուզի համաւար Սմաթեան վարժարանի փակումէն վերջ, Սիբաս-Փոլէճը՝ միսիօնարական այս հաստատութիւնը՝ եղաւ մեծագոյն ինքնուրուի մեր ազգայիններուն կրթական շարժում: Չեմ ճանչնար ուրիշ քաղաք մըն ալ, որ սոսկ տեղային ուժերով՝ յաջողած ըլլայ դաւառային Կեղի. Վարժարան մը բանալ, այնպիսի ծրագրով մը, որ իրական դիմացում տայ ամենին պահանջարկ ծնողներուն ալ: Արդիւնքը շատ պերճալիս է. այսօր անուրանալի ճշմարտութիւն մըն է, թէ դրական հրապարակ վրայ, այդ 4 նահանգներէն ամենէն աւելի խաղաղեցի գրիչներ կ'երևան: Ափսոս սակայն, որ կրթական այդ արդիւնքներ յարկը՝ ինքնին փակուեցաւ: Եւ սակայն խաղաղեցի մեր ազգայինները, հազիւ 7—800 ուսնէ բաղկացեալ, առանց յուսահատելու, Ս. Կարապետ թաղային վարժարանը կը ջանան հետզհետէ նախկին վարժարանին յաջորդել տալ: Արդէն քանի մը տարի է ի վեր Մէլիքի Հայերն ալ նոյն կրթական գործունէութեան մէջ են. վերջերս շինուած երկարանի վարժարանին գեղեցիկ շէնքը պատիւ կը բերէ իրենց: Նիւթականին հետ, բարոյական ու իմաստական շէնքն ալ հաստատուն հիմքուր վրայ դրուած է: Թարբուզի Կեղիականին և Սիբաս-Փոլէճի միջև բացուած մրցումը շատ օգտակար եղաւ արդարեւ: Թարբուզի ազգայինները, անտարակոյտ այս մրցման կը պարտին իրենց յառաջդիմութիւնը: Ամերիկեան, մեծաւ մասամբ

մոռաց տարիներն էին, երբ ռուս հասարակութեան բոլոր խաւերը մամուլի էջերէն մինչև կայսերական դաշտ ողողված էին ազատարար հոտանքներով: Մտաւուր ըլժօրմները չըլլէր բռնել էր ամբողջ միջնորդը, հասարակութիւնը սրտի անհամբեր տրոփիւնով սպասում էր այդ ըլժօրմները իրագործման: Ռուսաստանը երկունքի մէջ էր. նա պիտի ծնէր այն կենսատու հրովարտակը, որը նոր կեանքի արշաւոյնն աւետեց ստրկութեան կապանքներում տառապող միլիոնաւոր դիւրացիներին և հասարակական ու անհատական ինքնաձանաչութեան դուռ բացեց նրանց համար:

«Սալակները բեզ, ուղղափառ ժողովուրդ,—գրում էր վեհանձն Կայսրը—և աստուածային օրհնութիւնը հայրը ըտ ազատ աշխատանքի վրա, որը այսուհետեւ քո ընտանեկան և հասարակական բարեկեցութեան հաստատուն գրաւականը պիտի լինի»:

Թէ ինչ դրութեան մէջ էր այդ ժամանակ ռուս ժողովրդի քաղաքական վիճակը, ինչ սկզբունքներով էր ղեկավարվում նախընթաց քաղաքականութիւնը, այստեղ հարկ չը կայ երկար կանգ առնելու, բաւական է յիշել ժամանակակից հրապարակախօսի տողերը. «Գիտութիւն—գիտութիւն չը կար, կար բիւրօկրատիա»։ «Սեփականութեան իրաւունք—չը կար, կար բիւրօկրատիա, օրէնք և դատաստան»,—որանք գոյութիւն չունէին—կար բիւրօկրատիա: Քաղաքականութիւնը առաջնորդված խիստ կենտրոնացման սկզբունքներով, բոլորովին ոչնչացել էր ամեն մի ազատ

խաբրերդածին, հայ գաղութին ալ, իր կարգին, թէ նիւթապէս և թէ բարդապէս քաջալերեց խաբրերդիներու այս կրթասիրութիւնը, որով կրթական շարժումը քաղցին դէպ ի Մէղրէի, Հիւսէյնի, Քէմալի, Մորենի, Փերիշէն և Սոյլի ալ փոխանցուեցաւ արագաբար: Բոլոր այս զըզըրոցներուն մէջ եւրոպական տիրող լեզուն էր անդիւրեւնը, բացի Մէղրէէն, ուր միայն ֆրանսերէն կը դաստիարակէր: Անդիւրեւնը խաբրերդիներուն համար մայրենի լեզուն չափ, գուցէ քիչ մըն աւելի կարևորութիւն էր ստացած Միւսայեալ-Նահանգացի դոյարներուն սիրոյն համար: Խաբրերդի Ս. Կարապետ թաղին մէջ բացուած Սմբատեան աղջկանց վարժարանը (նախկին Սմբատեան արական դպրոցի շէնքին մէջ) կը ներկայացնէր իզական բարձրագոյն նախակրթարանը, որ բաւական կարող ընթացաւարտներ հասցուցած է: Տփրատ-Փոյճէի իզական բաժինը ոչ նուազ օգտակար եղաւ խաբրերդիներու, միայն թէ ինչպէս արական բաժինը, նոյնպէս և իրականին մէջ տոնային կրթութեան պակասը կը նշմարուէր միշտ:

Արաբիկի ու Անգլի, ինչպէս և Մարաթի, միշտ զովելի ջանքեր ու արդիւնքներ ցոյց տուած են, մանաւանդ առաջինները: Բերրի և Չմէկաճաղի մէջ բացուած Հայ. Միաց. Ընկ. վարժարանները տեղափոխուած զոսանքները կատարեալապէս կը դոնահանէին:

Երբորմի աղջկային վարժարանը թէև լաւ վիճակ մը ունեցած է անցեալին մէջ, բայց ինչպէս է այսօր, և ասիկա սա պատճառով, որ վարժարաններու և ուսուցիչներու յանձնումը՝ մեծապէս ազդած է իր պիտոնէին վրայ: Հիմա գրեթէ անկարող է կեդրոնական Արմենիան և Հռիփսիմեան վարժարանները՝ նոր ոյժերով օժտելու: Սանաւարան վարժարանը օգտակար եղած է Երբորմիցի ուսուցիչներու մասնաւոր մեթոդի տեսակետով: Երբեք մասնաւոր վարժարան, իմ նպատակս չէ խօսիլ այդ հաստատութեան վրայ: Ինչ որ է Տփրատ-Փոյճէի՝ խաբրերդի համար, նոյնն է նաև Սանաւարանի Երբորմի համար:

Ներդրուելու ժողովուրդը առհասարակ կրթասիր ճանցուած է: Ընկերական վարժարանը բաւական կարող չըլլաւ արտադրելու տուած է: Արքիմիթի տարւոյ մէջ վարժարաններու միացման խնդիրը շուրջ ինկաւ Սթէ յաջողին կեդրոնացման դրութիւնը հաստատելու, սեծապէս պիտի օգտուին: Իմ ու ըստ թաղի եկեղեցիի ու դպրոցի սին մտածումներ յաճախ վնասած են կրթական զործին: Ներկայի մէջ աղջկանց դպրոցները բաւականապէս վիճակ չունին: Պայալիք, Ալաշկերտ, Թփրատ, Բիւրի, իրենց 15—18 տարուան կրթական պայծառ չըլլան կը պարտին Հայոց Միացեալ Ընկ. անխնայ գործունէութեան և շարունակական ջանքերուն: Ինչպէս, Խոսու, Բասնի դեռ տղան կը մնան:

Պիթիլի նահանգին ամենին զարգացած կեդրոնը կրնայ նկատուիլ Մուշ, իբր նախկին կեդրոն Հայ. Միացեալ և Աղզ. Հայ. Ընկ. վարժարաններուն: Մշոյ թաղային վարժարաններէն Ս. Մարինէի դպրոցը սակայն բաւական բարեկարգ վիճակ մը ունի: Աղզ. Հայ. Ընկ. փակեալ վարժարանը, բարեբաղդաբար Պատրի-

արք Հօր աղին: Տոգածութեան ու մտածման շնորհիւ, վերաբացուեցաւ բարեխառակ Խմբիւրեանցի կտակած տարեկան 60 ուսուցիչ նպատակով: Գումար մը որ մինչև վերջիններ տարին յատկացուած էր Երբորմի աղջկանց Խմբիւրեանց Արհեստանոցին: Ս. Կարապետի Ժառանգաւորաց վարժարանն ալ առեւն մը արդիւնաւոր չըլլան մը բուրբէյ յետոյ, անպատու մնաց ի վերջոյ: Այդ մայրավանքին արդի տիւտը վիճակը ամբողջութեամբ փոխուած է Ժառանգաւորաց վարժարանը: Պիտուն վարդապետներ կը պակսին Մշոյ բոլոր վանքերուն մէջ, Արմաշեաններու պէտքը շատ զգալի է հոն:

Պիթիլի, կրթութեան մասին, մասնական շարժումներ միայն ունեցած է: Ողբացեալ Տոտուրեան Պիթիլիի կրթութեան ամենէն աւելի աշխատողներէն մէկը եկաւ: Ամերիկեան միսիոնարութիւնն ալ բաւական օգտակար եղաւ պիթիլիցիներու կրթութեան, և վնասակար—ինչպէս ուրիշ քաղաքներու միսիոնարութիւնները—կրթական տեսակէտով:

Աղբոյ ալ իր չըջականքով Միացեալ ընկերութեան կը պարտի իր վարժարաններու բաղադարար լաւ վիճակը: Այդ ժողովրդեան նոր սերունդը, եթէ այսօր կը հասնայ Աւետարանը և կոկիկ հայերէն մը կը խօսի, այդ վարժարաններու շնորհին է իրաւարը:

Տիարալէքի քաղաքը, հակառակ իր բաղադարութեան, չէ ունեցած լաւ վարժարաններ: 2000—2200 տուն կայ այդ քաղաքին մէջ, և սակայն խաբրերդի հայէն (800 տուն) դարձեալ նուազ կը վճարէ կրթութեան համար:

Արդի առաջնորդական տեղապահ կրթատէր մէկը չէ արդէն. սակայն քանի մը կրթատէր երկրասարդներու աղին ու լուրջ ջանքերուն շնորհիւ վերջին տարիներս հոս ալ կրթական արթնութիւն մը սկսած է տեսնուիլ: Կը յուսանք թէ բացված մասնաւոր վարժարանը զբոլոր մը ըլլայ մրցման ու յառաջադիմութեան: Միւսփարդին, Հաղւոյ և Հալլուր դարձեալ Միացեալ ընկերութեանց կը պարտին իրենց վարժարաններու արդիւնաւորութիւնը:

Արբուրու և կարօտաւորներ խնամակալութեան կարելի չէր միայնիլ արդեօք դաւաճական աղբատիկ վարժարաններու խնամակալութիւնն ալ: Որբանոցներու ծախքը կայ արդէն. հնար չէ որբանոցները և աղբատիկ վարժարանները միացնել, կարող սրբաւորներու համար քիչ մը դրամական գոհողութիւն ալ ընելով: Ես կը մըտածեմ թէ Պրեմիական յանձնաժողովը առկէ ետքը, այդ միանալը խնամակալութիւններուն օժանդակ մարմինը պէտք է ըլլայ՝ կարօտ վարժարաններու ձրիաբար դասական պիտոյը հայթայթելու համար:

«Արեւել»

Նորայր

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱՍՈՒՑԱՑԻՑ

Գեկտեմբերի 8-ին

Երկար լուծութիւնց յետոյ, մեզմասին էլ սկսեցին ներկայացումներ և պարահանդէսներ սե-

ղօնը: Ամսիս 6-ին, նախկին Կարապետեան զըզըրոցի դահլիճում, յօդուտ Հայոց բարեգործական ընկերութեան հասարակական գրադարան-ընթերցարանի, այստեղի սիրողները ներկայացրին «Չարք», «200,000», «Գալա-Ղազ» և «Մարգարիտ» կտակելու փողովիները: Թէև ներկայացումը բաւական աղող անցաւ, բայց որովհետեւ, բացառութեամբ առաջինից, մնացածները շատ անգամ ներկայացված էին, այդ պատճառով շատերը անհետաքրքրութեամբ դիտում էին ակամա-յից, որ շատ ընական է... Փանի որ մեղանում տարին ամենաշատը 2—3 ներկայացում է տրուում, մենք կարծում ենք, որ մի մեծ դժուարութիւն չի պատճառի թատրոնի ղեկավարներին մի փոքր աւելի ջանք դրած դեռ ձեռք բերելու, տեղական ոյժի համեմատ, նոր պիւններ, հաւատացած լինելով, որ այդպիսով հասարակութիւնը սիրով կը յաճախէ ներկայացման: Իսկ այն երկրասարդները և օրիորդները, որոնք բաւերբործական նպատակով տրվելիք ներկայացումներին միշտ պատրաստ են մասնակցելու, ուրախութեամբ մի քանի օր ևս աւելի կը գոհնեն նոր պիւնի պատրաստութեան համար, և այդպիսով ներկայացումն, նախկին շահի հետ, կունենայ և իր բարդական հետաքրքր կողմը: Չէ որ թատրոնը ընդունվում է իբրև նախակրթարան հասարակութեան համար:

Աւելորդ չենք համարում յիշել այստեղ նաև հետեւելը: Մեր սիրողները մէջ վերջին երկու տարիներս առանձնապէս աչքի է ընկնում պ. Խ. Թէմիշեանը, որը իր համեստութեամբ և պատասխանատու գեղեցիկ խաղով շարունակ գրաւել է հանդիսականների ուշքն ու միտքը. բացի դրանից, շատ լաւ դիտէ տվորել իր դերը, այն աստիճան, որ յուշաբար լինել չը լինել նրա համար մի և նոյն է: Ուստի ցանկալի է, որ մեր սիրողները հետեւին պ. Թէմիշեանին ամեն կերպ, մանաւանդ գերբեր ստվորելու մէջ: Մեզ, ախարցիացիներս, իբրև գաւառացիներ, եթէ հնարաւորութիւն չը կայ ունենալ փոքր ի շատէ տաղանդաւոր սիրողներ, գէթ զրկված չը լինենք մի թատրոնական ներդաշնակ խմբի, լաւ անստուգելով:

Թատրոնի մուտքն այս անգամ անցեալներից համեմատաբար շատ պակաս էր. զուտ արդիւնք մնում է մօտ հարիւր բուրջի:

Մուտքի անաղղութիւնը պէտք է վերադրել և այն հանգամանքին, որ ամսիս 10-ին նշանակված էր նաև պարահանդէս քաղաքային ուսումնարանի չքաւոր աշակերտների օգտին: Դպրոցի վարչութիւնը, փոխանակ յիշեալ ներկայացումից յետոյ տոնակները տարածելու, քանի որ դեռ ժամանակ շատ կար մինչև պարահանդէսը, սկսել էր տարածել միամտամեակ, այնպէս որ շատերն անկարող էին միանալ միջ թէ ներկայացման և թէ պարահանդէսի համար տոնակ վերցնել: Ինչ ասել կուզէ, որ թէ ներկայացման և թէ պարահանդէսի նպատակը շատ կարևոր և գեղեցիկ է, մինչև իսկ մէկը միւսից անհրաժեշտ, բայց ղեկավարներն էլ պարտաւոր են իրանց գործերին այնպիսի յարմարութիւն և ընթացք տալ, որ համ իրանց գործը չը տուէ, համ էլ հասարակութիւնը չը խոնարհի:

Ճառ վերջացվի մինչև 1864 թուականի յունիս-բա 1-ը: Այդ ժամանակից արդէն հրատարակվեց զեմստովոյի ինքնավարութեան կանոնադրութիւնը և ստացաւ օրէնսդրական սանկցիա: Խիստ հետաքրքրի են այն կարծիքները, որ արտայայտվելին այդ խնդրի ընդունութեան միջոցին կառավարական շրջաններում: Մենք արդէն վերելք բերելին մի նուշ պահպանողական կուսակցութեան հայեացքների. այժմ աւելորդ չի լինի մէջ բերել մի կարծիք ևս, որը պատկանում է առաջադիմական բանակի ակաւաւոր գործիչներից մէկին՝ բարօն Կորիմին:

Ձեռնարկի բարեփոխումների նպատակը չէ, գրում էր նա—մի տեսակ ատենապետներին փոխարէն ուրիշ տեսակի ատենապետներ հաստատել, թէպէտ և դրանք ունենային նպատակաշարժար կառավարութիւն. ոչ, զեմստովոյի բե-թօրմները պէտք է փոխեն մեր տեղական վարչութեան սիստէմի հիմնական պայմանները. այդ բեթօրմները և տեղը հաստատեն նոր, բոլորովին օտար հիմունքներ՝ ապակենտրոնացման և ինքնավարական հիմունքներ: Կենտրոնացման սիստէմը հեռու պահելով ժողովրդին իր հասարակական գործերից, հանգցնում է նրա մէջ ամեն մի հետաքրքրութիւն, սէր դէպ իր կենքի խնդիրները. իսկ դրա հետեւանը լինում է այն, որ նա անձնատուր է լինում քաղաքական շնորհների և նոյն իսկ իր մէջ գոյութիւն ունեցող անհնաւորական և անխուսափելի շարիքները վերաբրում է կառավարութեան: *

*) Տե՛ս Դճանիւսեւ—«Эпоха великих реформ».

Ինչպէս լուցինք, այս ներկայացման արդիւնքով Բարեգործական ընկերութեան վարչութիւնը գրադարան-ընթերցարանի համար լրագիրներ պէտք է բերել տայ: Ի դէպ. այդ առիթով ևս մի անսխառօ բերույթի մասին ուզում ենք մի քանի խօսք ասել: Վերջին երկու տարիներս, վարչութիւնը, կարծես մի նոր խելացի դուռ աւանդել է, անընդհատ դիմում է հայ և ռուս գանազան խմբագրութիւններին, խնդրելով ձրի լրագիրներ և ամսագիրներ ուղարկելու հասարակական գրադարան-ընթերցարանի համար: Այդ երկույն անպատաւար լինելով վարչութեան համար, ոչ պակաս ամօթալի է և տեղիս ժողովրդի համար:

Դրադարան-ընթերցարանից օգտվում է և՛ ռուսը, և՛ հայը, և՛ վրացի. պարզ հասկանալի է, թէ որքան մարդիկ, որոնք մի ժամանակ առանձին լրագիրներ էին ստանում, այժմ, շնորհիւ ընթերցարանի, թողել են լրագիր ստանալը: Միթէ բաւական չէ այդ վնասը, որ կրում են լրագիր հրատարակողները. միթէ ժամանակ չէ հասկանալ, որ այդ միջոցով կը զրկեն այնպիսի տեղերը, որոնք յիշալի կարօտութիւն ունեն ձրի լրագիր ստանալու: Եւ ինչ օրէնքով, որ լոգիկայով վարչութիւնը թող է տալիս իրան այդ կերպ առաջնորդվելու. միթէ ներքին է մի այդտեսակ հիմնարկութեան՝ ողորմութիւն խնդրել այն դէպքում, երբ մի փոքր աւելի ջանք և աշխատանք կը լրացնէ այդ պակասը: Ցանկալի է, որ վարչութիւնն այդ տեղը և ոչ-պատաւար սովորութիւնից ձեռք վերցնէր:

Քաղաքացի

ՆԱՄԱԿ ԴԱՐԱՉԻՍՏԻՑ

Գեկտեմբերի 7-ին

Արանից երկու տարի առաջ, երբ ժամանակս մասին լուրեր հասան մեզ, խնդրեց տեղական պոլիցիական մասի հրամանով Դարաչիւղաչի շըր-ջանում զիւղական համայնքը իր միջից ընտրեց իւրաքանչիւր գիւղում 2—3 հոգուց բաղկացած անխտարական-առաջադասական խմբեր, որոնց պարտականութիւնն էր հսկել զիւղի մաքրութեան, ջրերի գործածութեան, փողոցների և անասունների աղբակոյտների վրա և այլն: Բայց հիւանդութիւնն այն ժամանակ չանցաւ մեր երկրը և այդ պատճառով զիւղական այդ սանիտարական խմբերը մասնակցին անգործութեան. իսկ զիւղական ժողովրդի առողջապահական գրութիւնը մնաց նոյնը, ինչ որ էր տարիներ առաջ: Եւ անան այժմ, երբ արդէն ժամանակս նորից ըստ պատկանում է անցնել մեր երկրը, տեղական ուստիականական մասը նորից հրաւիրելով նոյն սանիտարական խմբերը՝ հրամայեց գործի կենալ:

Այս օրերս, տեղական բուժարանի բժիշկ պ. Ա. Վարդանեանի միջոցով, տարածվեց Դարաչիւղաչի քանի մի գիւղերում պ. Ջելիմալու շահաւերական գրքով: Որովհետեւ հաւաքահանութիւնը կամ առհասարակ թէ՛ շահաւերութիւնը աւելի զարգացած է այդ շրջանի մարական հասարակութեան մէջ, այդ պատճառով ցանկալի է, որ այդպիսի գրքերից տարածվէին նաև ռուսաց լեզուով: Մենք գիտենք ընտանիքներ մալականա-

Դաւառական և նահանգական ինքնավարութեան ամենապարտաւոր և էական հիւսիք, ինչպէս յայտնի է, կապում է ընտրողական սկզբունքը, որը միջոց է տալիս ժողովրդին որոշ չափով իր ձայնը և դրական մասնակցութիւնն ունենալ իր կենքի ընթացիկ խնդիրների վճիռներում: Սա կայն ինչպէս է գործադրվում այդ սկզբունքը, ամբողջ ժողովրդից չէ կարող, ի հարկէ, անուշաւ վերահասու լինել իր բոլոր գործերին, ուստի և, ինչպէս ամեն տեղ, նա մասնակցում է տեղական պատգամաւորութեան միջոցով: 1862—63 թուականներին, երբ զեմստովոյի նախագիծը ենթակայ էր նախնապատաստական ընդունութեան և 1890 թուականին, երբ ինքնավարութեան կանոնադրութիւնը ենթակայվեց կարևոր փոփոխութիւնների, կային մարդիկ կառավարչական շրջաններում (1890 թուականին նոյն իսկ ամբողջ ներքին գործերի միջնորդութիւնը), որոնք տեղական պատգամաւորութեան մէջ ժողովրդական ներկայացուցիչների հետ միասին անհրաժեշտ էին համարում նաև՝ տեղական խոշոր կառուածատէրերի ներկայութիւնն ու ձայնը, առանց որ և է ընտրութեան. սակայն այդ միտքը երկու անգամ ևս ընդունելութիւն չը գտաւ կայսերական խորհրդի կանոնադրութեամբ զեմստովոյի պատգամաւորութիւնը հիմնված է բացառապէս ընտրողական սկզբունքի վրա:

(Կը շարունակվի)

*) Տե՛ս Դճանիւսեւ—«Эпоха великих реформ».

ներքից, մանաւանդ Աւանի ծովափի եզերքում, որոնք ունենում են տարեկան մօտ 200 հատ անային թռչուններ, այն է 100 թև սաղ և 100 թև դանդաղան թռչուններ—բաղբեր, հաւեր, աքլորներ և նոյն իսկ աղանձներ, և որոնք, այնուամենայնիւ, դործնականապէս դադարաւոր չունեն թռչունապահութեան կանոնները մասին, չը նայած, որ նրանց բոլոր թռչունները տեսակները աւելի լաւ և աղնւ տեսակից են, քան հայերինը։

Ի դէպ, ցանկալի է որ այժմ, երբ արդէն ժամատարի վախ կայ, ժողովրդի մէջ տարածվին հակամասնախոսային դրոշմներ և բրօշուրներ, այնպէս, ինչպէս խօշորային համաճարակի միջոցին։ Այժմ ամենայնաւոր ժամանակն է, ձմեռն է և զիւղացին դադարած իր դաշտային աշխատանքից, անգործ նստած է իր գոմի անկիւնում, ուստի այժմ աւելի ազատ ժամանակ ունի խորհելու և կարդալու։ Ուրեմն թող ձեռնհաս մարդիկ իրանց մասնագիտութեան ձեռքբերով օգնութեան գան տգէտ գիւղացիներին տարածելով նրանց չըջանում գրքակներ ղանազան նւթերի վերաբերմամբ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱՐՈՒԹԱՆ

Բազու, դեկտեմբերի 9-ին

Պ. Կիտողը «Մշակ» 218 համարի մէջ իր յօդուածով հանդէս է գալիս մի հին ճշմարտութիւն կրկնելու,—թէ Բազուի մասին մասնաւորապէս,—թէ Ամեն մի ընկերութիւն կարող է մեծ օգուտ ստանալ, եթէ նա հիմնված է պարզ ու անշահախրական պայմաններով վրա, որոնցով պատշաճութեամբ են ընդհանուր շահերը և եթէ ընկերութեան գործերն ամբողջ ապարդ պայմաններին մէջ են դրած, որ ոչ մի կառավարչական պատճառ չեն թողնում։ Այս արդարաւոր խօսքերի դէմ ոչ ոք չէ կարող հակառակել և այդ իրաւացի պահանջը ոչ մի ընկերութիւն չէ կարող արհամարհել։ Որովհետեւ ինչ որ իրաւացի է, նրա դէմ ոչինչ չէ կարելի ասել։

Սակայն ցնալի է, որ բարդութիւն և կասկած չը սիրող յօդուածագիրը ինչն իրան և իր յայտնած ճշմարտութեան դէմ է դնում հէց իր յօդուածի լուսաբանութեան մէջ։ Ինչպէս չընդունեն հակասութիւն, երբ նա իր վերջինիւ բնաբանից անմիջապէս յետոյ, նոր տասնեակ ընկերութիւններին ընդհանուր պակասութիւնները մատնանշել անելու փոխարէն, կասկածից ազատ և պարզ պայմանների մարմնացումն միայն «Քարահան» ընկերութեան մէջ է տեսնում։

Ոչ ոք չէ երկարում «Քարահան» ընկերութեան հիմնադրի (թէ և չորս հոգի են) անշահախրութեան մասին և չէ կարող ուրանալ նրա պայմանների մի քանի թեթիւթիւնները, բայց արդեօք կարող ենք պնդել, թէ մեր պայմանները պարզ են և չոր ոչ մի կասկածների պատճառ չեն թողնում։ Միթէ նոյնանման պայմաններով դո՛ւրսացած կերպիւ է համարել ընդհանուր շահերը։ Եթէ այդպէս դատելու լինէր, չէ որ «Որոտան» ընկերութեան պայմանները ոչինչով պակաս չեն «Քարահան»ից, եթէ չանենք առաւել դժբաղան իր պարզութեամբ, ամեն կասկածից ազատ պայմաններով և մինչև իսկ խնամքով կազմած պայմանադրով։ Բայց արդեօք որանք և թէ միւսները կարող են իրանց ազատ համարել այս ու այն թերութիւններից։

Սրբ պ. թղթակիցը եղած ընկերութիւններից միայն «Քարահան»-ը վրա է չեղնում, որեւէ թող ներքի, եթէ որպէս մի թեթիւ նուաճող բերելու լինեմ նրա պայմանի միւսերու կէտը ասացուցանելու, թէ «Քարահան» ընկերութեան պայմանները ևս զերծ չեն այդպիսի թեթիւթիւններից։

«Քարահան» ընկերութեան պայմանագրի § 8-ում ասված է. «Հիմնադիր անդամները ընկերութեան գործերի մասին երբեք անձնաւորութիւններով պատճառաւորապէս են ոչ միայն իրանց բաժնիներով, այլև իրանց ստացուածքով (ДОСТОЯНИЕ), իսկ բաժնետէր անդամները պատասխանատու են միայն իրանց բաժնիներով»։

Իսկ 19-րդ §-ի մէջ. «Հիմնադիր անդամներից իւրաքանչիւրը, համաձայն պայմանագրի, իր իրաւունքի տէրն է համարվում բնական ժամանակ միայն, որքան որ նրա բաժնիները չեն պակասում տասնից, բայց հէց որ վաճառելուց կամ ուրիշին զիջանելուց հիմնադիր-անդամի բաժնիները տասնից կը պակասեն, այն ժամանակ նա զրկվում է հիմնադիր-անդամութեան բոլոր իրաւունքներից և համարվում է լոկ բաժնետէր»։

Սրբ, էլ ում մնաց հիմնադիր-անդամի պատասխանատուութիւնը, որի մասին, § 8-ում որոշ կերպով ասված է. Պատմի է այդ, թէ ազատութիւնը ինչ միջոցով կասկածելի է. երբ գործերի աշոյ ժամանակ ժախել պատմի է, իսկ վատ ժամանակ լիակատար ազատութիւնը Բացի դրանից պարզ է. երբ իրաւունքը կորցնում է, արդեօք հիմնադիր-անդամը պարտաւորութիւններն էլ է կորցնում։ Գուցէ իրաւաբանները մեզ բացատրեն, թէ երբոր իրաւունքներն է և կորցնում, իսկ պատասխանատուութիւնից ազատվել է կարող, բայց ինչու այնպիսի պարզ չէ և չէ չեղում պատասխանատուութեան մասին, որ մենք ոչ իրաւաբաններն էլ հասկանալինը։

Մեթ չէ և պայմանագրի 23-րդ պարբերութիւնը, որ ասված է. «Ընդհանուր ժողովն ունի իրաւունք փոխելու, փոխելու և քննարկելու սոյն պայմանագրի յօդուածները, բայց միայն պայման

ներքից, որով անփոխելի են մնում հիմնադիր-անդամները և նրանց իրաւունքները։ Որեւէ հիմնադիր-անդամը, որ առաջ իր իրաւունքներէն զրկվելու երկուց ունէր, այժմ և իրաւունքներից էլ չէ զրկվում։ Գուցէ դա իրաւունք է, որ այժմ ձախ հիմնադիր-անդամի համար ճանապարհորդ է՝ երբ ինքը կամենայ, փակված է՝ երբ ընկերութիւնը կամենայ։

Եւ միթէ սա կասկածների տեղիք և պարզութեան բացակայութիւնն է և չէ ապացուցանում, որ մինչև իսկ մեր «Քարահան» համակրելի ընկերութիւնն անդամ զերծ չէ թերութիւններից։

Անպառ թղթակից մնալով պ. «Կիտող» պիտի յայտնէր, որ վերջին կազմակերպված բոլոր ընկերութիւններին մէջ՝ աւելի կամ պակաս չափով, թերութիւններ կան սպորտ, հակառակ օրէնքի և ընկերական արդար սկզբունքի տրամադրութեան, որոնց ցանկալի է ուղղած և լրացրած տեսնել։ Գուցէ այս էինք սպասում պ. «Կիտող» անկողնապահ ղրտողութիւնից՝ ի պաշտպանութիւն իր բնաբանի առաջ բերած ճշմարտութեան։

Եւ թէ այդ ճշմարտութիւնը ընկերութիւններին իրանք էլ են հասկացել, երևում է նրանից, որ այսօր մի քանի ընկերութիւններ, սկսած «Քարահան»ից, արդէն զբաղված են իրանց պայմանագրերի ընդունման գործով՝ մարքեթով նրան հակասութիւններից, վերափոխելով չեղունները և լրացնելով թերքն—մի գործ, որ պատիւ է բերում այդ ընկերութիւններին։

Յ. Խօջամիր

ՆԵՐՓԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեզ հաղորդում են, որ Քիֆիւսի քահանայանքի ապահովութեան գանձարանի նոր ընտրված վարչութիւնն արդէն սկսել է իր գործունէութիւնը։ Նա բոլորովին հակառակ է այն առաջարկութեան, որ երևան էր եկել հին վարչութեան մէջ, այն է՝ բաժանել ժողոված գումարը և վերջ տալ գանձարանին։ Նոր վարչութեան այդ օրինաւոր տրամադրութիւնը, որ համալրութեան կողմից, հանգստութիւնն չէ տալիս գանձարանի թշնամիներին և սրանք աշխատում են նոր ընտրված գումարներին անհրաժեշտ զբաղումները, որոնք անվաւեր ճանաչել տալ, որպէս զի պատրաստված վարչութեան մէջ իրանց ցանկացած թեթիւթիւններին անհրաժեշտ է։ Յաւայի է, որ մեր քահանայանքն աւելի լաւ բանի համար չեն այնքան եռանդ և ճիգ թափում, որքան գանձարանի նման համարելի հիմնադրութիւնը քահանայութիւնը։

Մեզ հաղորդում են, որ Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգներից յատուկ յանձնարարութեամբ մեր երկիրն եկած մի անձ՝ Մարկ Ալբրեկտ Կերտուս, առանձնապէս հետաքրքրված է Անդրկովկասի ցորենի տեսակներով։ Նա ծանօթացել է մեր ցորենի հետ և մի քանի լաւ տեսակներն ուղարկել է Միացեալ-Նահանգները։ Ջարմանալի է, եթէ մի օր Ամերիկայից մենք տեղեկութիւն ստանանք մեր ցորենի բարեմասնութիւնների և նրան կատարելագործելու եղանակների մասին։

«РУСС. ВѢД.» լրագիրը հաղորդում է, որ եկող տարվա մայիսի 11-ից մինչև մայիսի 15-ը Բերլինում կը գումարվի կոնգրէս բարակացալի, որպէս ժողովրդական հիւանդութեան դէմ կուելու համար։ Կոնգրէսը գումարվելու է պրօֆեսոր Լէյպցի և գլուխ Բաթլորի նախաձեռնութեամբ։ Կոնգրէսը նպատակը կը լինի նպատակ տեղադրելու ուսումնարաններ և գործնական միջոցներ գտնել կուելու հիւանդութիւններից այդ ամենատարածելի դէմ, որից տանջվում են ժողովուրդները։ Կոնգրէսի անդամներ կարող են լինել ոչ միայն բժիշկները, այլ և ֆիլանտրոփներ, որոնք նպատակ ունեն, օրինակ, ժողովրդական սանատորիաների տարածմանը։ Պետութիւններից չափերը կուղարկեն իրանց ներկայացուցիչներին։

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ ներկայումս ուսուցչական կադրերի վարչութիւնները բնակեցութիւններ են վարում արտասանման երկաթուղիների վարչութեան հետ՝ այն ճանապարհորդներին արտօնութիւններ տալու համար, որոնք 1900 թ.ին կուղենաւ գնալ Պարիզի ցուցահանդէսը։ Մտադրութիւն կայ երկաթուղու վճարը թէ Ռուսաստանից ցուցահանդէս գնալու և թէ այնտեղից վերադառնալու համար պակասեցնել 10%-ով սովորական գնից, քանցի դրանից մտադրութիւն կայ այդ ճանապարհորդութիւններին համար առանձին գնացքներ յատկացնել, որոնք մասամբ Վերծրօլովի վրայով կերթան, մասամբ Ալեքսանդրովի վրայով։ Բազմի վերաբերմամբ մտադրութիւն կայ այնպիսի կարգ հաստատել, որպէս զի մաքսային վարչութիւնը ճանապարհորդների ձեռքի բազմը քննէ ոչ թէ կայարանում, այլ վազօտում։

Մեզ հաղորդում են, որ Պավլովսկ քաղաքի արհեստագործների արդիւնաբերած ապրանքների մի ժողովածու է ստացվել Քիֆիւսում և պէտք է հանդէս գրվի Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան ընդհանուր ժողովներից մէկում։ Այդ ժողովածուի մէջ աչքի են ընկնում ղանակներ և մեղուաբուծութեան վերաբերեալ գործիքներ։

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ Բուխարայի խանութեան մէջ եկող տարվա մայիսի 1-ից կը մտցվին հաշտարար դատարաններ։

Մեզ հաղորդում են, որ Բէլիւ-Կիւիզ գիւղի բնակիչներից մէկը, որ գործնականապէս ծանօթացել է կաթնատնտեսութեան հետ, նախապատրաստութիւններ է տեսել բանալու կաթնագործարան Դաղախի գաւառի Չաբաբակ կոչված տեղում։ Կարող ենք մեր կողմից նկատել, որ Չաբաբակ շատ յարմար է կաթնատնտեսութեան զարգացման համար։ Այնտեղ երեք գիւղ կան՝ մէկը մօլօխանները և երկուսը Նայ, որոնք կարող են արդիւնաբերել մեծ քանակութեամբ կաթ և ստանալ զգալի շահ այդ արդիւնագործութիւնից։

Երկրագործութեան և պետական կալուածների միւնիստրութիւնը որոշել է մի շարք միջոցներ ձեռք առնել ծխախոտագործութիւնն աւելի զարգացնելու համար Կովկասում։ Որոշված է մի քանի տեղերում և Գուլիստիի նահանգում ծխախոտի մի քանի փորձնական պլանտացիաներ հիմնելու։

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ հաղորդում են, որ այս օրերս Խօջաւու կայարանի և Ասկարան հին բերդի մէջտեղ, պատշաճին ճանապարհի վրա, աւազակները յարձակվեցին Տող գիւղի բնակիչ Քաղէոս Սահակեանի և Ավանի Մեղրուսեանի վրա, որոնք անցնում էին պատշաճին սայլալով, և սկսեցին կողոպտել։ Այդ միջոցին լսվեց պատի զանգակը՝ ձայնը և աւազակներն ստիպվեցին թողնել ու հեռանալ։ Խօջաւու կայարանի պահակները զինուոր մի քանի ձիաւորներ վերջնելով, աւազակների ետևից ընկաւ և հետքը տարաւ հասցրեց Շիւսվանդ գիւղի Ալի-Մադաթ-լու ձեռնոցը, որ գտնվում է Զիլանշիրի գաւառի սահմաններում։ Ալի-Մադաթից ներքինը յայտնի են իբրեւ անուղղելի աւազակներ, և դեռ նորերս Գանձակի նահանգապետը կարողացել է արտաքին նրանց Զիլանշիրի գաւառից։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍՎԱՍՏԱՆԻՑ

Ուրմի, նոյեմբերի 23-ին

Հայոց դպրոցական գործերը Ուրմի չըջակալում գտնվում են ամսական գումարի մէջ։ Գնադաբարձում դպրոցի առկիւղ խոտովութիւններ կան։ Նախընտան-թափա գիւղի ուսուցիչը գնաց Թաւրիզ քահանայ ձեռնադրվելու՝ Բարանդուղի հայերի համար, և այդ պատճառով Նախընտան-թափաի հայերը զուրկ են ուսուցչից։ Բարանդուղի ուսուցչիները համար հրաման ըստացվեց միայն վերջին օրերն, երբ այդ ուսուցչիցները մէկը արդէն բացել էր Ուսմի գիւղի հայոց դպրոցը։ Բաբառի գիւղում հայոց դպրոցը դեռ նոր պէտք է բացվի։ Գիւղաթափա գիւղում էլ մօտ մի ամիս բացված հայոց դպրոցն են գալու ընդամենը 15—18 աշակերտ։

Ուրմից 1 ժամաչափ հեռաւորութիւն ունեցող Ալվազ գիւղի բնակիչ մի ասորի, Իւսանա անունով, ցորենի ինչ որ հաշիւ է ունենում նոյն գիւղ աղայի ծառայի հետ։ Ասորին պահանջում է իրան յանձնել իր բաժին ցորենը, աղայի ծառան չէ տալիս ցորենը և ձեռնում է ասորին, ասորին սպառնում է եղբորութիւնը յայտնել ուսու միսիօնարութեան։ Ծառան ասում է. «Որ այդ մտքն են, սպասիր որ լաւ ձեռեմ...» և վարդում է ասորին, որը օրթօգործութիւն ընդունածներիցն էր։

Ասորին, գիւղացիներից մի վկայութեան թուղթ է առնում այդ դէպքի մասին և վկայականը ներկայացնում է ուսու միսիօնարութեան զինուոր անդամ Մար-Իօն Եպիփոպոսին։ Մար-Իօն բարկանում է ասորու վրա, ասելով. «Մինչև երբ պէտք է ձանձրացնեմք մեզ մեր խնդրներով, այս 21/2 ամիս է, որ եկել ենք, ոչ մի զաղար չունենք գանգառների պատճառով, հանգիստ մնացել, որպէս զի մենք էլ մեր անեղբըր զիտենանք...»։ Ասորին դարձեալ խնդրում է մի կերպ պաշտպանել և ցորենն առնել։ Մար-Իօն, կատարում է նրա խնդրը, մի նամակ գրելով Չաբաբակ գիւղի օրթօգործ քահանայ Կաչա Բե-նիսին, որ նա պաշտպանի վերոյիշեալ ասորին։

Բաշանա Մար-Իօն Եպիփոպոսի նամակն ստանալով, գնում է Ալվազ գիւղը, որպէս զի Իւսանային պատկանելիք ցորենը յետ ստանայ։ Բայց գիւղական աղայի ծառան սուրը մերկացնում է և ընկնում քահանայի ետևից, հայոյում է նրան, ասելով, թէ քանի որ հողն իրանց է պատկանում, ոչ ոք իրաւունք չունի խառնվել իրանց գործերին։ Իսկ գիւղի աղան էլ հրաման է արձակում, որ ամենքն էլ կարող են գնալ քահանայ անեղ քահանային, ազատ մնալով պատասխանատուութիւնից։ Քահանան այն օրվանից փախել է և չը կայ...

Այս տեսակ դէպքերի պատճառով, ինչպէս որ սպասելի էր, ուսու միսիօնարութիւնը խնդրում է Թաւրիզի ուսուցչի հիւպատոսից, որ Ամիր-Նիւղալից արտօնութիւն ստանայ, որպէս զի միսիօնարութիւնը կարողանայ պաշտպանել օրթօգործներին։ Թաւրիզի ուսուցչի հիւպատոսը գիւղում է Ամիր-Նիւղալին, բայց ստանում է բացասական պատասխան։ Ամիր-Նիւղալը, ինչպէս ասում են, պատասխանում է. «Ռուսաստանում էլ կան մի քանի տասնեակ հազար պարսիկներ, որոնց քաղաքական գործերը վճռում է ուսու կառավարութիւնը...»։ Եթէ դուք իրաւունք կը տաք, որ Ռուսաստանում գտնվող պարսիկների քաղաքական գործերը վճեն պարսիկ հիւպատոսները, մենք էլ ձեզ իրաւունք կը տանք խառնվելու Պարսկաստանի օրթօգործների գործերին։ Իսկ մեր Շահից իրաւունք էք ստացել դպրոցներ և եկեղեցիներ կառուցանելու և քարոզելու. գնացե՛ք՝ որքան ուզում էք, քարոզեցե՛ք...»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պարիզից հեռագրում են, որ Եստերնազի կը ստանայ վճարելի դատարանից ապահովութեան հրովարտակ և կը ներկայանայ դատարանին վկայութիւն տալու։ Այժմ Եստերնազի օրերս նկատվում է մտքերի սաստիկ զգուշման։ Վարչական իշխանութիւնները նախադրույթներ միջոցներ են ձեռք առել, որովհետեւ երկուց կայ, թէ առաջիկայ տօներին հակասեմիտական ցույցեր տեղի կունենան։

Բոլղարական ընդդիմադիր կուսակցութիւնն այս օրերս հակահաւաքական ցույցեր և անկարգութիւններ սարքեց Սօֆիայի փողոցներում, այդ անկարգութիւնների ժամանակ արհեստագործութիւն էլ տեղի ունեցաւ։ Ընդդիմադիր կուսակցութիւնը, որի պետն է Բագոսյալով, վաղուց զբոլում է հասարակաց կարծիքը այժմեան կառավարութեան դէմ, դեռ այս տարի ամառը նա մի ուղերձ ներկայացրեց Ֆերիդ-նադ իշխանին, որով ուղղակի պահանջում էր, որ իշխանը հեռացնի պաշտօնից Ստոյլով միսիօնարութիւնը և կազմի մի նոր միսիօնարութիւն, բոլոր կուսակցութիւնների ներկայացուցիչներից։ Իշխանը մերժեց կատարել այդ պահանջը և միսիօնարութեան հակառակորդները սկսեցին պրօպագանդա անել կառավարութեան դէմ և ցույցեր կազմակերպել։ Սակայն անկարգութիւններ սարքողները իրանց կատարելու չը հասան, որովհետեւ ոստիկանութիւնը զսպեց խռովարարներին, բայց մի քանի անձինք սպանվեցին կուսի ժամանակ։

Կրետէի մասնեղականները դիմել էին բրիտանական արտաքին գործերի միսիօնարութեան, միջնորդելով որ Անգլիան իր հովանաւորութեան տակ առնի Կրետէի մուսուլման ժողովրդին։ Անգլիական կառավարութիւնը պատասխանեց, որ Գէօրգի իշխանի ստացած լիազորութիւնները պարտաւորութիւն են դնում նրա վրա՝ յարգել և պաշտպանել մուսուլմանների կրօնն ու իրաւունքները։

«Times» լրագրին Կ. Պօլսից հաղորդում են, թէ սուլթանը խնդրում էր չէլի-ուլ-խաւմիք՝ մի հրամանագիր հրատարակել, և զրանով հաւանութիւն տալ այն բանին, որ Կրետէն արվել է պետութիւններին։ Շէյխ-ուլ-խաւմը բաց է իր բաց մերձեց այդ յայտնելով թէ ինքը չէ կարող արդարացիւն սուլթանի այդպիսի վարձուցը։ Մի և նոյն ժամանակ չէլի-ուլ-խաւմն աւելացրեց, «Դեռ կարող էք արձակել ինձ նրա համար, որ ես չեմ համաձայնվում ձեր գործիքը լինել, բայց ուղէմներ խորհուրդը ձեր դէմ է և դուք չէք կարող նրան հրամարեցնել»։

Նիւ-Եօրկից հեռագրում են, որ Հաւանայում սարսափելի աղբատուութիւն է տիրում։ Մակ-Կինէյը հրամայեց անյապաղ ուղարկել այնտեղ ուսուստի պաշարներ։

«Matin» լրագիրը հաղորդում է, որ նախկին թնդանօթաձիգ դիւանը Գէպրիօն, որը այս օրերս կալանաւորվեց լրտեսութեան համար, պահանջեց, որպէս զի վճարակ դատարանը հարցուփորձի ենթարկել իրան, որովհետեւ ինքը նշանաւոր տեղեկութիւններ ունի հաղորդելու Իրէյֆուսի գործի վերաբերմամբ։

ԻՍԼԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փօնոգրաֆը՝ իբրև միջոց դիւլօմատիական հաղորդագրութեան։ Անգլիացիներն առաջինը մտածեցին գործ դնել Փօնոգրաֆը զիւլօմատիական մտքերի փոխանակութեան համար։ Անգլիական կառավարութիւնը զիւլօմատիական պաշտօնով Հաբալտան ու

դարձեց լեյտենանտ Հարրիսոնը. ուղարկելու նրան յանձնվեց մի ֆոնդաթի, որ պետք է վերադարձնար Մենիքիլի առաջ Վիկտորիա թագուհու ճառը, որը թագուհին յատկապես այդ նըպատակով արտասանել էր: Երբ Հարրիսոնը հանդիսարան կերպով ընդունվեց Մենիքիլի, իբրև դեսպան, ֆոնդաթը ներկայացրեց իր պատկանելությունը առաջ արտասանելի Վիկտորիա թագուհու ճառը: Մենիքիլը հիացած մնաց և իսկոյն հրամայեց զինուորական յարգանք մատուցանել ի պատիւ Վիկտորիա թագուհու, որի ճայնը առաջին անգամն էր լսվում հարեչական հողի վրա: Անգլիացիների այդ սրամիտ հարբը մեծ աջողութիւն ունեցաւ:

Վ. Պոլսի «Բերալին» շաբաթաթերթի առաջին երեսի վրա, խոշոր տառերով տպւած է հետեւեալ անոման խմբագրականը.

«Շոքի հաւորութիւն
«Բերալին» վարչութիւնը ջերմագին շնորհատրութիւններ ու խնդակցութիւն կը յայտնէ իր համակերբի ու տաղանդաւոր աշխատակից

Յովհաննէս Գաղանձեանի
իր բարեբաւորիկ ամուսնութեան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ նոյեմբեր 30-ին, յեւրոկիւր: Նորապսակ ամուսնուհին կը մաղթեմք անոյց իր ջանքերով:

Օգոստ քաղերով խմբագրութեան հարսանեկական տրամադրութիւնից, մենք էլ մեր կողմից կը մաղթենք... մի փոքր լըջութիւն:

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՅ ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 16 դեկտեմբեր: Դեկտեմբերի 16-ին, առաւօտեան 10 ժամին, Լիվադիայից Յարսիօն-Սելո ժամանելին Թագաւոր Կայսրը և Թագուհի Կայսրուհի Ալեքսանդրա Ֆէօդորովնա Օգոստափառ Ներսիսից հետ միասին Վարչալայի երկաթուղու Յարսիկայ ճիւղի պալիլիօնում Նոցա Մեծութիւններին դիմաւորեցին: Բորիս և Անդրէյ Վալդիմիրովի Մեծ Իշխանները, Մեծ Իշխանուհի Նինա Վալդիմիրովնա, Ներքին գործերի մինիստրը, զինուորական մինիստրը և հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրի օգնականը: Արքայական պալիլիօնի մուտքի մօտ կանգնած էին Նորին Մեծութեան թիկնապաճ գնդի կապալնեքը: Թագաւոր Կայսրը և Թագուհի Կայսրուհի Ալեքսանդրա Ֆէօդորովնա, դուրս գալով սալոն-վազօնից, բարեկցին Օգոստափառ ազգականներին և ապա տեսնվեցին դիմաւորելու եղած բարձրաստիճան անձանց հետ: Արքայական պալիլիօնից Նոցա Մեծութիւնները Օգոստափառ Ներսիսից հետ կառքով գնացին Ալեքսանդրեան պալատը: Նոցա Մեծութիւններին ամբողջ ճանապարհների վրա կանգնած էին թիկնապաճ գնդի և զինադէրան բառալիօնի զինուորները:

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 17 դեկտեմբեր: Օղէներու դեան պրինցը, Տուրկեստանից հեռանալով, երկրի սանիտարական գործի ղեկավարութիւնը յանձնեց գեներալ-լեյտենանտ Օղէրովսկուն:

Դեկտեմբերի 16-ին բալնէօդոկական համադրած ժողովը փակվեց:

ԿԻԻՎ, 17 դեկտեմբեր: Պոկոլսկի վանքը կողպատուները բռնկեցին Մոսկվայում: Կալաշնաւորված են տաժանակիր աշխատանքներից փախած մի մարդ և կրկնային մի գող: Յափառվածի մի մասը, այն է՝ աղամանները, պատկը և պատկերները դանկեցին, միւս մասը ծախված է:

ՊԱՐԻՉ, 17 դեկտեմբեր: Վաւարեկ ատենար լսեց Բարուրի ցուցմունքները, ապա Կալմիր-Պերիի ցուցմունքները:

ՊԱՐԻՉ, 17 դեկտեմբեր: Նրէկ օբերլանտ-մարշալ Լօբիովից լանդտագր բացեց: Գերմանացի ընդդիմադրականները բացակայ էին:

ԲԵՏԻՄԵՆ, 17 դեկտեմբեր: Դեկտեմբերի 16-ին ծովապետ Սլոբոդով հրաժեշտի ողջոյն էր տալիս զորքին և ազգաբնակչութեանը: Նպիսկոպոսն իր ճառի մէջ յիշեց ծովապետի մատուցած ծառայութիւնը: Կրեմլին խաղաղացնելու գործում: Այդ խօսքերն աղմկալի ցոյցեր առաջ բերին ի պատիւ ծովապետի և անկեղծ ցաւակցութիւն նրա հեռանալու պատճառով: Ծովապետը, խորը կերպով յուզված, շնորհակալութիւն յայտնեց զորքին, հողորակաւորութեանը, բաղադրի ներկայացուցիչներին և զարդերին: Երբեմաներին, որոնք եկել էին պատկերով: Ազգաբնակչութիւնը անհամբեր սպասում է արքայ-յորդու գալուստ:

Իմագիր՝ ԱԼԷԿՍԱՆԴՐ ԲԱՆԱԹԱՐ
Հրատար.՝ ԱՐԴԵՐՈՒՆԻ ԺԱՌԱՆԳՆԵՐ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԱԿՈՎԱՍՏԱՆ ԵՐԱՌՈՒՂԻ

Մ ա ղ ա տ ա Ր № 1 գնացքը դուրս է գալիս ԱՒ-ԳՈՒԻՅ գէպի ԹԻՖԼԻՍ քերէկվայ 4 ժամին և 15 րոպէին. Թ Ի Ֆ Լ Ե Ս է համուժ առաւօտեան 8 ժամ 38 րոպէին: Երբեման 9 ժամ և 20 րոպէին, Բ ա թ ու լ է համուժ երեկոյեան 8 ժամ և 52 րոպէին:

Մ ա ղ ա տ ա Ր № 3 գնացքը դուրս է գալիս ԱՒ-ԳՈՒԻՅ գէպի ԹԻՖԼԻՍ քերէկվայ 10 ժամ 50 րոպէին. Թ Ի Ֆ Լ Ե Ս է համուժ երեկոյեան 5 ժամ և 9 րոպէին: Երբեման 6 ժամ 10 րոպէին, Բ ա թ ու լ է համուժ առաւօտեան 7 ժամին:

Մ ա ղ ա տ ա Ր № 2 գնացքը դուրս է գալիս ԱՒ-ԳՈՒԻՅ գէպի ԹԻՖԼԻՍ քերէկվայ 8 ժամ 30 րոպէին. Թ Ի Ֆ Լ Ե Ս է համուժ երեկոյեան 8 ժամ 30 րոպէին: Երբեման 9 ժամ և 15 րոպէին, Բ ա ղ ա տ ա Ր № 4 գնացքը դուրս է գալիս ԱՒ-ԳՈՒԻՅ գէպի ԹԻՖԼԻՍ քերէկվայ 12 ժամ 59 րոպէին:

Մ ա ղ ա տ ա Ր № 5 գնացքը դուրս է գալիս ԱՒ-ԳՈՒԻՅ գէպի ԹԻՖԼԻՍ քերէկվայ 8 ժամ 40 րոպէին. Թ Ի Ֆ Լ Ե Ս է համուժ առաւօտեան 9 ժամ 55 րոպէին: Երբեման 6 ժամ 10 րոպէին, Բ ա ղ ա տ ա Ր № 6 գնացքը դուրս է գալիս ԱՒ-ԳՈՒԻՅ գէպի ԹԻՖԼԻՍ քերէկվայ 11 ժամ 20 րոպէին. Բ ա ղ ա տ ա Ր № 7 գնացքը դուրս է գալիս ԱՒ-ԳՈՒԻՅ գէպի ԹԻՖԼԻՍ քերէկվայ 5 ժամ 42 րոպէին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ
ՌՈՒՐԻՆ ԲԵՐԲԵՐՆԵՐ

ՀԱՅՈՑ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԲԱՆԱՍԵՂՆԵՐԸ

Մասն I.
(Կրեկական անալիզ)
Կինը 20 կ. դիմել Թիֆլիսի Կենտրոնական գրադաճառանոց և Բաղու եղբ. Թառայեանցների գրադաճառանոց: 1—5

Հ Բ Ա Ի Ե Բ

ԿԵՐԵՐԵՆԻ ԵԿԵԼԵԳԵՆ Զամար հարկաւոր է հանու և ղեկեցիկ ձայնով զարգացտ, որը և պիտի պատրաստէ երգեցիկ խումբ: Ցանկացողները թող յայտնեն իրանց պայմանները հետեւալ հասցեով. Дербентъ. Клитору Бунятяну. 1—3

Լոյս տեսաւ ՄԵՐ ԿՈՉՄԱՍԻ

1899 թ. ՊԵՏԻ, ԾՈՅԻ ԵՒ ՍԵՂԱՆԻ

ՕՐԱՅՈՑՅՆԵՐԸ

ՀԵՐԱՅՍ ԵՐԵՒԱՆԻՉ ԵՒ ԵՐԱՅՈՑՆԵՐԸ

Ցանկացողները թող շտապեն մեզ յայտնելու, որպէս զի ժամանակին կարողանան հասցնել:

Թիֆլիս՝ Մակար Զաչեան
(Կ. Ռ.) 17—20

ԿՈՄԻՏԵ

ԱՆՏԻԿՈՄԵԼԵՄԵՐՍԵ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ՈՐԱԿՈՅՈՑՆԵՐԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱԻՐ ՀԻՒԱՆԳՆԵՐ

Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԳՆԱՆԻ

(Կուկիւն, Վարդգիս արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

Ա. Ռ. Ա. Ռ. Ս. Ն. Ե. Բ.

Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԳՆԱՆ—11—12 ժ. վերաբու- ժութեան, վերնբալկան (սիֆիլիս) և միզուտե. հ.

Վ. Մ. ՉԻԿՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և ներարային հ.

Չ. Ի. ԲԱՐԱՆԱՍԵՐՆԱՆ—11—12 ժ. կանանց հիւանդ.

Ի. Ֆ. ՊՐՕՏԱՍԵՎԻԶ—12—1 ժ. ականջի, կոկորդի, թոխ և կրծքի հ.

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵՆԱՆ—1—1/2 ժ. ներքին և երկխայց հ.

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՈ—1—1/2—2/3 ժ. ներքին և մի- առնական հ.

Ե. Բ. Կ. Ն. Ե. Բ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երե- խայց հ.

Վ. Մ. ՄԱՐԿԻՆԱՆ—5—6